

келиб эса, инвестицияларнинг 56,9 фоизи ушбу мақсадларга йўналтирилганлигига гувоҳ бўламиз. Бунда умумий инвестицияларнинг қарийб 35,4 фоизи янги юқори технологияли асбоб-ускуналарни харид қилишга йўналтирилганлигини кўришимиз мумкин.

Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни янада чуқурлаштириш, корхоналарнинг инвестиция фаолиятини жадаллаштириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта қуроллантириш дастурларини амалга оширишда хорижий инвестициялар, аввало, тўғридан-тўғри инвестицияларнинг ўрни бекиёсдир. Бунда илғор технологияларни татбиқ этиш, янги иш ўрини яратиш ва шу асосда мамлакатимиз иқтисодиётининг барқарор ва бир маромда ривожланишини таъминлаш имконияти яратилади. Ривожланган давлатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, чет эл инвестицияси жалб қилиниши мазкур давлатларнинг юксак даражада тараққий этишида ҳал қилувчи омиллардан бири бўлган.

Шундай қилиб, таҳлил этилаётган даврда инвестицион сиёсат асосий капитал жамғарилишининг юқори суръатларда ўсиши асносида мамлакатда инновацион инвестицияларнинг замонавий бозор тузилмасини шакллантиришга йўналтирилганлиги билан тавсифланади. Ушбу давр мобайнида хорижий инвестициялар оқими кескин ошди, молиялаштиришнинг бюджетдан ташқари манбалари фаоллашди, инвестициялашнинг бозор институтлари янада ривож топди ва йилдан йилга инвестицион иқлим ва тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун зарур шарт – шароитлар яхшиланиб бормокда.

КИЧИК БИЗНЕСНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ РИВОЖЛАНГАН МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАЛАРИ

Мўминов Н.Г, Исломов Ш., ЎЗМУ.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2017 йил 22 декабрь куни Олий Мажлисга тақдим этган Мурожаатномасида “тадбиркорликни ривожлантириш давлатимиз эътибори марказида бўлиши, бу соҳани қўллаб-қувватлаш, бизнес субъектларини жадал ва барқарор ривожлантириш йўлидаги тўсиқ ва ғовларни бартараф этиш бўйича зарур чоралар кўрилиши, божхона тартиб-таомилларининг соддалаштирилиши ва тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текшириш тизимини тубдан қайта кўриб чиқишни тақозо этмокда”¹ деб таъкидлаб ўтган.

Юртимизда кейинги йилларда ҳам ижтимоий ҳам иқтисодий соҳа ҳамда тармоқларда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ҳар тарафлама қўллаб-қувватлашга, улар учун қулай инфратузилма яратишга катта эътибор қаратилмокда. Аҳолини кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка жалб қилиш орқали, нафақат

¹ Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. Халқ сўзи, 2017 йил 23 декабрь 258 (6952) сони.

халқнинг турмуш даражасини яхшилаш, энг асосийси бандлигини таъминлаш бугунги глобаллашув даврининг устувор вазифаларидандир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги фармони бутун мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётини қамраб олганлиги билан бир қаторда биргина кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришда тизимли, танқидий ва комплекс ёндашув зарур эканлигини кўрсатиб берди. Ҳаракатлар стратегиясининг бешта устувор йўналишида келтирилган ҳар бир вазифанинг бажарилишида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни ниҳоятда бекиёсдир. Жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, тадбиркорлик тузилмаларининг фаолиятига давлат, назорат ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ноқонуний аралашувини қатъий олдини олиш энг муҳим вазифалардан бири этиб белгиланган.

Ушбу жараёнларда иқтисодиётнинг рақобатбардошлиги ижтимоий иқтисодий кўрсаткичларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушининг юқори бўлишига ҳам боғлиқ. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни давлат томонидан қўллаб қувватланиши минимал харажат эвазига янги иш ўринлари яратиш, бозорга тезда мослашиш, иқтисодиётнинг барча соҳасида ҳамда унча катта бўлмаган молиявий маблағлар ҳисобига юқори натижага эришиш кичик бизнесни ривожлантиришнинг бекиёс аҳамиятга эга эканлигини кўрсатади. Шу боисдан, Ўзбекистон миллий иқтисодиётимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни юқори даражада ривожлантириш масаласи маҳсулотни ўз ҳудудимизда ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш ва шунингдек, мамлакатнинг экспорт салоҳиятини ошириш масалалари билан узвий боғлиқдир.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини давлат томонидан қўллаб қувватлаш борасида амалга оширилган тизимли ҳаракатлар натижасида ушбу субъектлар фаолияти учун керак бўлган барча имкониятлар яратилган бўлиб, уларнинг фаолият самарадорлигини оширишга доир қўллаб имтиёзлар, уларнинг моддий техник таъминотини яхшилаш, бизнес ва тадбиркорлик фаолиятининг ҳуқуқий базаси ҳукумат томонидан тўлиқ даражада қафолатланганлигини кўришимиз мумкин.

Халқаро молия фонди (IMF)нинг маълумотига асосан, “бугунги кунда дунёда 90 фоиз корхоналар кичик ва ўрта бизнесга тегишли бўлиб, улар бутун дунёнинг 63 фоиз аҳолисини иш билан таъминламоқда. Европа Иттифоқи микёсида кичик ва ўрта бизнеснинг умумий салмоғи 99,8 фоизни ташкил этгани ҳолда 85 фоиз аҳолини иш билан таъминлаб, жами қўшилган қийматнинг 58 фоизини яратишда иштирок этмоқда”¹

Ривожланган мамлакатлар иқтисодиёти ЯИМда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улуши салмоқли улушни ташкил этади. Шу сабабли ҳам ушбу соҳа субъектларига давлат томонидан турли хил имтиёзлар,

¹ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1504.pdf> :

рағбатлар берилиб бу соҳа вакиллари ҳар томонлама қўллаб – қувватлаб келинади. Масалан, Францияда давлат томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг қуйидагича амалга оширилади:

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини тизимли равишда зарурий ахборотлар билан таъминлаш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига ишлаб чиқарилган маҳсулотларни ички бозорларда рақобатбардошлилигини таъминлаш ва сотишда амалий қўмаклашиш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари экспорт салоҳиятини ошириш ва уни рағбатлантириш;
- молиявий ёрдам кўрсатиш;

Ривожланган мамлакатларда бизнес мутахассислари тайёрлашга алоҳида эътибор қаратилади. Баъзи мутахассисларнинг фикрига кўра кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасидаги таълим ҳаттоки молиявий кредит ажратишдан ҳам муҳимроқ эканлигини таъкидлашадилар.

Канадада давлатида тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга қаратилган мақсадли дастурлар амалга оширилиб, бошқарув кўмаги (ахборий, техник, маркетинг) бўйича хизматлар кўрсатилади. Канада бандлик ҳамда эмиграция вазирлиги тизимига қарашли бандлик марказлари кичик корхоналарга ишчиларни танлаш ва ёллаш борасида ёрдам кўрсатади; турли масалалар, хусусан, режалаштириш, ижтимоий суғурта ва бошқалар бўйича маслаҳатлар беради. Канада Федерал банки 75 кишидан кам ходимлар сонига эга корхоналарга маслаҳат ёрдами кўрсатади. Бу ерда мижоз муаммолари таҳлил қилиниб, ечимлари кўрсатилади, шунингдек, амалга ошириш бўйича улар билан бирга ишлайдилар, стратегик ва молиявий режалаштиришга доир хизматлар кўрсатиб борилиша йўлга қўйилган¹.

Республикамизда ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ишончли ҳимоя қилинишини таъминлаш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва жадал ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш борасида амалга оширилаётган комплекс чора-тадбирлар 2016 йил давомида 31 766 та янги кичик тадбиркорлик субъектларини (деҳқон ва фермер хўжаликларида ташқари) ташкил этиш имконини берди. Натижада 2017 йил 1 январь ҳолатига фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг сони 218 170 тани ташкил этиб, ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 11 066 тага кўпайди².

Кичик бизнеснинг иқтисодиётда банд бўлганлар сонидagi улуши турли хорижий давлатлар кўрсаткичлари билан таққосланганда, Японияда бу кўрсаткич 78,0 фоизни, Италияда 71,0 фоизни, Германияда 69,5 фоизни, Буюк Британияда 56,0 фоизни, АҚШда 54,0 фоизни, Россияда 25,6 фоизни ташкил этганлигини кўришимиз мумкин³.

¹ Сарокина В.Ф. Малый бизнес по британские, 106-б.

² www.gov.uz

³ <https://stat.uz/uz/432-analiticheskie-materialy-uz/2031-o-zbekiston-respublikasida-kichik-biznes-va-xususiy-tadbirkorlikning-rivojlanishi>.

Юқоридагиларга асосан хулоса қиладиган бўлсак мамлакатимизда тадбиркорлик фаолиятини тартибга солиш тизими бўйича ривожланган мамлакатлар тажрибаларидан кенг фойдаланиш зарур. Масалан кичик корхоналарга ишчиларни танлаш ва ёллаш борасида ёрдам кўрсатиш, ижтимоий суғурта ва бошқалар бўйича маслаҳатлар берадиган марказларни ташкил этиш мақсадга мувофиқ бўлади.

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ РОЛИ

Хошимов П.З., Баратова З.М., ЎЗМУ.

Мамлакатимизда ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш бўйича амалга оширилаётган комплекс чора-тадбирлар кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантириш ва барқарор иқтисодий ўсиш суръатларини таъминлаш имкониятини бермоқда. Кейинги йилларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка бўлган эътибор ортиб бормоқда. 2011 йилни “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили”, 2018 йилни “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили” деб, эълон қилиниши ҳам бу соҳага бўлган эътиборнинг, аҳолининг бу соҳага бўлган қизиқишининг ортишига замин яратди. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари экспортини қўллаб-қувватлаш жамғармаси тадбиркорлик субъектлари салоҳиятини янада кенгайтириш, уларга замонавий, жаҳон бозорида рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва уни экспортга чиқаришда яқиндан ёрдам бериб келинмоқда. Бу орқали мамлакатимиз иқтисодиётида хусусий секторнинг роли ошириб борилмоқда. Республикамизда ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ишончли ҳимоя қилинишини таъминлаш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва ривожланишини жадал суръатларда олиб боришга тўсқинлик қиладиган барча тўсиқларнинг олдини олиш мақсадида амалга оширилаётган комплекс чора-тадбирлар 2016 йил давомида 31766 та янги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини (деҳқон ва фермер хўжаликларидан ташқари) ташкил этиш имконини берди. Натижада 2017 йил бошида ўз фаолиятини юритаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг сони 218170 тани ташкил этиб, ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 11066 тага кўпайди¹.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига яратиб берилаётган қулай шарт-шароитлар натижасида 2016 йилда уларнинг мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотидаги улуши 56,9 фоизни, саноатда 45 фоизни, хизматлар соҳасида 60,5 фоизни, экспортда 28,5 фоизни, бандликда 78,1 фоизни ташкил этди. Айнан мана шу кўрсаткичларнинг 2015 йил ҳолатига эътибор қаратадиган бўлсак, мазкур соҳанинг ялпи ички

¹ WWW.GOV.UZ сайти маълумотлари